

Posredovalci v berlinski krizi nimajo sreče v Parizu

Zapadne sile in Rusija vztrajajo na svojem stališču; Rusija zahteva obnovo pogajanj

Pariz, 14. okt.—Posredovanje tako zvanih "nevturalnih" držav v berlinski krizi je nasledlo na čeri in se ta kriza nahaja tam, kjer je bila. Obe stranki v tem konfliktu vztrajata vsaka na svojem stališču.

Vloga posredovalca so prevzele Argentina, Kanada, Kitajska, Belgija, Kolumbija in Sirija. Za besednika teh držav je bil izbran argentinski zunanji minister dr. Bramuglia, ki ta mesec tudi predseduje Varnostnemu svetu. On je zadnje dni skušal doznati od obeh strani, pod kakšnimi pogoji bi bile pripravljene kompromisno rešiti berlinsko krizo.

Od Amerike, Anglije in Francije je dobil odgovor, da so pripravljene obnoviti pogajanja z Rusijo, ako slednja preneha s takim zvanom "blokado" Berlina in pod nobenim drugim pogojem.

Moskva pa je odgovorila, da vztraja na svojem stališču, da vprašanje berlinske krize ne spada v območje Varnostnega sveta, marveč v območje direktne pogajanja štirih okupacijskih sil. V svoji noti, katero je Višinski izročil Bramugliji, predlaga obnovo direktnih pogajanj na točki, na kateri so bila pretrgana dne 30. avgusta, to je na provizoričnem sporazumu, ki je bil dosežen med zastopniki štirih sil v Moskvi.

Tisti sporazum je vseboval direktive vojaškemu poveljniku prizadetih sil v Berlinu, ki so imeli nalogo, da izdelajo dokončni sporazum za rešitev berlinske krize na podlagi tega, da zapadne okupacijske sile umaknejo iz svojih berlinskih kon nov za padne nemške marke in da v Berlin uvedejo vzhodne ali "ruske" nemške marke, ker je Berlin v sovjetski okupacijski coni. Ker poveljniki niso mogli

Družba našla svoj paradiž

Britske oblasti izkoriščajo otoške domačine

New York.—(ALN)—Na daljnem Pacifiku leži osamljeni otok Pitcairn, na katerem živijo potomci britskih mornarjev, ki so se skoraj pred 200 leti uprli poveljniku ladje Bounty. Ta otok je sedaj paradiž družbe Aluminum Co. of America. Družbe korporacije zavajajo tej družbi njeno ugodnost, zato je Wall Street Journal objavil daljšo vest o tem otoku.

Otok Pitcairn je britska posest. Klima je zelo ugodna, delavske mezde pa skrajno nizke. Da ostanejo mezde nizke, gre zaslugi predvsem britski delavski vladi, ki je na sejah Združenih narodov rada poročala, da "skuša zvišati standard v kolonijah."

Omenjena ameriška družba Alcoa, ki vodi raziskovalna dela na otoku, je najela domačina Andreja C. Younga kot nadzornika. Nameravala mu je plačati primeroma toliko, kakor za enako dela prijemajo njeni nadzorniki v Ameriki.

"Ampak britske oblasti so nasvetovale družbi, naj mu zniža plačo, sicer se bo vsa otoška ekonomija spremenila. Omenjeni Young vsled tega prejema mizerno plačo, ki je v navadi na otoku.

Stavke v Franciji se stopnjujejo

Pariz, 14. okt.—Francoska vlada, ki je obdolžila komuniste, da so oni povzročili stavko francoskih rudarjev, si še nadalje prizadeva, da zvrne krivdo za stavkovni val na komuniste. Delavske unije so ostro obsodile vlado, ker zvrca krivdo na komuniste, namesto da bi izboljšala delavski položaj. Pristaniški delavci v glavnih pristaniščih Le Havre, Calais in Marseille so oklicali 24-urno stavko iz simpatij do stavkajočih rudarjev.

Jugoslavija bo imela dovolj olja

Pomanjkanje surovin še občutno

Pariz.—Jugoslavija bo imela dovolj olja iz svojih lastnih oljnih vrelcev do leta 1950, ker bo zadostovalo za vse njene potrebe. To značilno vest je razkril Leo Mateš, predstavnik jugoslovanske vlade na seji ekonomskega odseka generalne skupščine Združenih narodov.

Izjava o ekonomski neodvisnosti glede materiala, katerega je Jugoslavija do sedaj dobivala iz Romunije, je presenetila ekonomce zapadnih sil. Ugiba se, da je izjava bila namenjena predvsem delegatom ruskega bloka. Pretekli teden je Moskva posvarila Jugoslavijo, naj obnovi sodelovanje z vzhodnim blokom, sicer njena petletka ne bo uspela vsled pomanjkanja surovin.

Iz Beograda je prišla vest, da je premier Tito v svojem govoru pred rudarji v Boru, kjer se nahajajo največji bakreni rudniki v Evropi, dejal, da se Jugoslavija sedaj nahaja pred pomanjkanjem olja in drugih važnih surovin, kar je posledica nesporazuma med Jugoslavijo in Kominformo.

Tito ni v svojem govoru imenoval Kominforme kot vzrok pomanjkanja, očitno pa je bilo, da je imel v mislih ekonomski pritisk, ki ga izvajajo države ruskega bloka proti Jugoslaviji. Drugi člani jugoslovanske vlade so izjavili, da vsled tega pritiska bo Jugoslavija prisiljena iskati potrebne surovine v drugih državah.

V svojem govoru v Boru je Tito poudaril, da kljub ekonomskemu pritisku jugoslovanski komunisti ne bodo opustili svoje neodvisne linije — jugoslovanska komunistična stranka ne bo služila ne desničarjem ne levic. Poročila iz Beograda pravijo, da bo vlada imela težave s prehranjevanjem ljudstva vsled nezadostne transportacije. Poljski pridelki so dobro obrodili, preglavice pa so s prevozom živil v kraje, kjer jih potrebujejo.

Stavkovni val v Franciji narašča

Pariz, 14. okt.—Francoska vlada je zavrnila zahtevo železničarskih delavcev za zvišanje plače, obenem pa je zagrozila, da bo odslavila vsakega stavkarja, ki bi skušal druge odvrnati od dela. Francoske železnice so pod vladno kontrolo. Christian Pineau, minister transportacije, je rekel, da vlada ne more ugoditi zahtevi za zvišanje plače, ker bi pomenilo zvišanje voznin do 30 odstotkov. Jules Moch, minister notranjih zadev, je izjavil, da je Kominforma odredila sedanjí val stavk v Franciji. Stavka francoskih rudarjev traja že več kot teden dni.

Sanghaj, Kitajska, 14. okt.—Vse politične struje, vladna stranka kuomintang, trgovci, intelektualci in komunisti, soglašajo v enem oziru—v kritiki proti ameriški politiki na Japonskem. Časopisi stranke kuomintanga prav tako ostro kritizirajo ameriško politiko na Japonskem kar jo kritizirajo komunistični listi in radio. Kitajska vlada zahteva, da se takoj sklene mirova pogodba z Japonsko, dočim Amerika odlaša. Rusija ima popolno kontrolo v Dairenu in Port Arthurju zato, ker se ni sklenje na mirovna pogodba.

Vladni organi trdijo, če bi bila mirovna pogodba sklenjena sedaj, da se bi morala Rusija umakniti iz omenjenih dveh strateških mest. Na ta način bi kitajska vlada dobila delno kontrolo največjega mandžurskega pristanišča. Poleg tega bi pogodba dala Kitajski priliko, da obračunajo s svojimi starimi sovražniki in konkurenti, namreč z Japonci. Kitajci smatrajo, da je general MacArthur podredil vlogo Kitajske na Daljnem vzhodu v prid Japonci. Prepričani so, da se bolj zanima za obnovo Japonske nego za interese Kitajske. Najbolj nezadovoljni z njegovo politiko so kitajski veletrgovci, ker vidijo, da so japonski izdelki že spet začeli preplavljati kitajske trge.

Domače vesti

Nova grobova v Penn

Brownsville, Pa.—Dne 5. okt. je umrl John Smiell, ki zapušča družino. Bil je dober in pošten član društva 398 SNPJ od 1918. Rodbini društvo izreka sožalje.

Monesen, Pa.—Dne 1. okt. je po osem mesečni bolezni umrla Stephanie Beck, stara 40 let, članica društva 505 SNPJ. Zapušča moža Petra, hčer Mildred in sina Williama, vsi člani jednote. Društvo jim izreka svoje sožalje.

Is Clevelanda

Cleveland.—V bolnišnici je po kratki bolezni umrl Paul Sunjar, star 54 let, zadojba Hrvat, v Ameriki 36 let. Zapušča ženo, sina, poročeno hčer in vnuko. Joseph Grandovec, star 54 let, je bil v petek zvečer ubit od avtomobila na 60. cesti in St. Clair ave. Doma je bil iz St. Vida, Dolenjsko, v Ameriki 37 let in samski. Tukaj zapušča brata Franka, v starem kraju pa brata Lojzeta.

V bolnišnici

Duluth, Minn.—V bolnišnici St. Mary se nahaja Joe Sterle iz Chisholma, član ABZ. Zdravi se uspešno.—V isti bolnišnici je tudi George Vitas iz Houghtona, Mich., ki si je poškodoval roko pri delu.

Ely, Minn.—V tukajšnji bolnišnici se nahaja J. Teran, član SNPJ. Zadel ga je mrtvoud in se nahaja v resnem položaju.—V isti bolnišnici se nahaja Anton Šeme, ki si je pri padcu zlomil več reber in se poškodoval na praih.

Avstralska vlada proti monopolom

Glavne industrije bodo podržavljene

Canberra, Avstralija.—(ALN)—Joseph B. Chifley, premier avstralske vlade, je na konferenci delavske stranke izjavil, da Avstralija ne bo dovolila monopolom, da bodo dominirali delu kot so jo pred vojno.

Avstralska vlada bo podržavljala nekatere glavne industrije, v prvi vrsti javne naprave, ki jih sedaj dokaj slabo upravljajo privatni lastniki. Ampak vlada ne namerava podržaviti malih industrij, je rekel Chifley.

Konferenca se je izrekla proti resoluciji, ki je zahtevala, da vlada prepove legalnost komunistični stranki. Delegacija pa se je izrekla proti komunističnim idejam in je sklenila, da začne s kampanjo za širjenje načel svoje stranke.

Glede zunanje politike, zlasti o vprašanju pošiljanja vojaštva v tuje države v mirnem času, je bila sprejeta resolucija, ki določa, da je stranka proti taki nameri.

JAPONSKI SOCIALISTI SPREJELI NOVE SMERNICE

Odločili so se, da ne bodo več sodelovali v vladi

STOPILI BODO V OPOZICIJO

Tokio.—Japonska socialistična stranka je sklenila, da ne bo sodelovala v novi vladi, ki se sedaj organizira po padcu koalicijske vlade premierja Hitošija Ašide. Odločila se je, da bo rajše delovala kot glavna opozicijska grupa.

Akcija japonske socialistične stranke je povzročila, da bo nova vladna administracija sestavljena izključno iz desničarskih skupin, ki ji bo načeloval premier Šigeru Jošida, član liberalne (reakcionarne) stranke. V novi vladi bodo zastopane manjše konservativne stranke, vključno Ašidovih demokratov.

Sedaj še ni jasno, če bo Jošida ostal na čelu vlade, kajti govorice se širijo, da on ni sprejemljiva oseba, kakršno si jo želi general Douglas MacArthur, poveljnik ameriških zasedbenih čet na Japonskem.

V japonski socialistični stranki sta dve struji, desničarska in levičarska. Desničarji so v premoči in so vedno zahtevali, da socialisti sodelujejo z vlado. Zato je sedanjí sklep stranke in njene eksekutive tem bolj značilen. Vsekakor so se desničarji pridružili levičarjem v zaključku, da ne vstopijo v novo vlado.

Levičarska struja v stranki je vztrajala, da so socialisti mnogo zgubili, ker so sodelovali s centralistično vlado in nosili soodgovornost za pome. Kaj je povzročilo, da je socialistična stranka preokrenila svojo pot, sedaj še ni jasno. Z gotovostjo pa se ve, da je japonska komunistična stranka že dolgo pritiskala na levičarske socialiste, naj ne vstopijo v vlado.

V resoluciji, ki jo je komunistična stranka objavila tik pred sklepom socialistične stranke, so komunisti apelirali na levičarske socialiste, naj pretrgajo zveze s konservativnimi elementi in naj se pridružijo "Ligi za protekcijsko demokracijo", ki jo podpirajo komunisti.

Istočasno so domala vse važne delavske organizacije naznanile, da bodo vodile opozicijo proti reakcionarni Jošidovi administraciji. Ameriške zasedbene oblasti pod vodstvom generala MacArthurja podpirajo japonske reakcionarje in izkoriščevalce, prepovedujejo stavke in zatirajo delavsko gibanje.

V večina Kitajcev srednjega sloja v obmoirskih mestih je prepričana, da Amerika obnavlja japonske industrije in da namerava Japonsko oborožiti kot svojo zaveznico proti Rusiji. Kitajci se boje, da bo "mrzla vojna" dala Japonski priliko, da spet postane glavna sila v Aziji. Očitno je, da Amerika hoče močno Japonsko v prizadevanjih, da "zažre" širjenje sovjetskega vpliva v Aziji.

Vlada diktatorja Chiang Kai-šeka je pripravljena na sodelovanje pri obnovi japonskih industrij, ampak le pod pogojem, da se hkrati industrializira tudi Kitajska. Ameriški uradniki, ki so svetovali Kitajcem, naj zalagajo Japonsko s surovinami, so naleteli na odločen odpor.

Vladni diktatorji Chiang Kai-šeka in Mao Tse-tung sta se v obmoirskih mestih je prepričana, da Amerika obnavlja japonske industrije in da namerava Japonsko oborožiti kot svojo zaveznico proti Rusiji. Kitajci se boje, da bo "mrzla vojna" dala Japonski priliko, da spet postane glavna sila v Aziji. Očitno je, da Amerika hoče močno Japonsko v prizadevanjih, da "zažre" širjenje sovjetskega vpliva v Aziji.

Nova zmaga kitajskih komunistov

Zasedli so strateško mesto Čefu

Sanghaj, 14. okt.—Kitajske komunistične čete so zasedle Čefu, glavno pristaniško mesto v Severni Kitajski, ki se nahaja na konici polotoka Santung. Dve drugi komunistični armadi sta prodrla do trdnjav v centralnih provincah, ki so pod kontrolo vladnih čet diktatorja Kaišeka.

Ameriški rušilec, ki se je nahajal v bližini pristanišča Čefu, je vzel na krov 42 evropskih državljanov tik pred vkrakanjem komunističnih čet. Komunistične čete so se umaknile iz Čefuja pred enim letom, ko so vladne čete navale na mesto s podvojenjo silo.

Pristaniško mesto Čefu je važnega strateškega pomena, ker kontrolira dohod v zaliv med Port Arturjem in Čefujem. Port Artur in bližnje mesto Dairen sta pod kontrolo ruskih zasedbenih čet.

Kitajska vlada je naznanila, da so njene čete dosegle nekaj uspehov v Mančuriji. Okupirale so dve strateški točki blizu mesta Čangvo, ki je važno železniško središče.

Poročila iz glavnega stana vladnih čet pravijo, da močne kolone komunističnih čet prodirajo proti Slanu v provinci Šenci. Pet komunističnih armad prodira tudi proti Taijvanu, glavnemu mestu province Šansi. Glavni stan vladnih čet je odredila, da njene čete branijo za vzetje tega mesta.

Iz Sangaja poročajo, da je eksekutiva odbora za nabavo potrebščin izjavila, da Amerika pošilja na "Kitajsko" le staro šaro. "Večina ameriškega vojnega materiala je neporabna in brezpomembna," pravi izjava.

Družbe zahtevajo zvišanje voznine

Železniški magnati za večje profite

Washington.—Železniške družbe so naznanile, da bodo zahtevale ponovno zvišanje cen voznine na tovorni promet. Za novo zvišanje so se odločile vsled povišanja plač železniških delavcev.

Jacob Aronson, podpredsednik železniške družbe New York Central in besednik železniških družb, je objavil naznanilo po seji Zveze ameriških železnice, na kateri je bila zadevna zahteva sprejeta. Družbe bodo vložile svojo zahtevo pri meddržavnih trgovskih komisijah, da jo odobri. Dne 1. oktobra so družbe vložile zahtevo za zvišanje tovornih cen za 8 odstotkov, sedaj pa želijo zahtevo spremeniti na 13 odstotkov.

Ako bi meddržavna trgovska komisija dovolila zvišanje, se računa, da bo prineslo družbam dodatno milijardo dolarjev dohodkov na leto. Aronson je rekel, da bodo družbe plačale 371 milijonov dolarjev v mezdah in davkih, ker so sprevodniki in vlakovodje dobili povišanje 10 centov na uro. "Stroški obratovanja so se tudi dvignili, odkar so železnice dobile 25% več za prevažanje tovara.

Zaslišavanja o vprašanju zvišanja tovarne voznine se bodo pričela 30. novembra.

Pogajanja z Avstrijo odložena

Pariz, 14. okt.—Državni tajnik Marshall je obvestil avstrijskega zunanjega ministra Karla Gruberja, da se pogajanja za sklenitev mirovne pogodbe z Avstrijo sedaj ne morejo vršiti. "Čas za pogajanja sedaj ni ugoden, dokler je na površju berlinska kriza," je rekel Marshall.

VRHOVNO SODIŠČE BO ODLOČILO O WALLACEU

Sprejelo je priziv illinoiske progresivne stranke

ODLOK BO PODALO PRIHODNI TEDEN

Washington, 14. okt.—Zvezno vrhovno sodišče je zadnje sredo pristalo, da bo vzelo v pretres priziv illinoiske progresivne stranke, kateri je državna volilna komisija odrekla pravico do glasovnice, čeprav je nabrala čez 75.000 podpisov na nominacijsko peticijo.

Ker je odločil volilne komisije potrdilo tudi državno vrhovno sodišče a tem, da je odklonilo tožbo ali priziv progresivne stranke, se je slednja potem obrnila na zvezno distriktno sodišče a sedežem v Chicagu. To sodišče je zadnji ponedeljek odločilo, da vprašanje ustavnosti illinoiskega volilnega zakona ne spada v njegovo območje. Vsi trije distriktni sodniki, ki so podali ta pravorek, so demokrati. Demokratiška stranka pa si najbolj prizadeva, da Wallace in drugi kandidati progresivne stranke v Illinoisu ne pridejo na glasovnico. Pri tem so jim pomagali tudi republikanci.

Zvezno vrhovno sodišče bo zaislalo obe sporni stranki, to je odvetnike progresivne stranke in države Illinois, prihodnji ponedeljek. Obema strankama je naročilo, da morata vložiti pismene argumente do sobote, 16. okt. Svoj odlok bo podal prihodnji teden.

Argument progresivne stranke je, da je illinoiski zakon neustaven, ker je tako sestavljen, da novi ali manjšinski stranki skoraj ni mogoče priti na glasovnico, ako hočejo to preprečiti vladajoče stranke. In sicer iz razloga, ker zakon določa, da mora nova stranka dobiti v 50 okrajih vsaj 200 veljavnih podpisov—v vsakem okraju namreč. In veljavni podpisli so le onih državljanov, ki so registrirani in ki se niso udeležili primarnih volitev. Čez 50 izmed sto okrajev pa ima le 15% prebivalstva. Argument progresivne stranke in Unije za civilne svobodščine, ki je tudi intervenirala kot "prizatelj sodišča", je, da se lahko podpisje več kot polovica državljanov na nominacijsko peticijo, toda je po obstoječem zakonu še možno zanikati novi stranki pravico do glasovnice.

V Illinoisu so sicer prišle na glasovnico tri manjšinske stranke — socialistična, socialistično-delavska in prohibicionistična, toda proti njih peticijam ni nihče vložil ugovora. Demokrati in republikanci se boje le nove progresivne stranke, ker vedo, da bi Wallace v Illinoisu dobil čedno število glasov.

(Wallace in Taylor bosta nocjo —petek—govorila na treh shodih v Chicagu—na severni, zapadni in južni strani. Shod na severni strani bo v auditoriju Lake View High School, Ashland ave. in Irving Park rd., na zapadni strani v Sokolski dvorani, 2345 S. Kedzie ave., na južni strani pa v vojaški kasarni (8th Regiment Armory) na 35. ulici in Giles ave.)

Stavkovni val zajel Italijo

Rim, 14. okt.—Italijanska delavska federacija, ki je pod kontrolo komunistov, je oklicala stavko, ki bo trajala dve uri na vseh železnicah. Namen stavke je podpora stavki 1.040.000 vladnih delavcev, ki zahtevajo višje plače. Istočasno so ostali vladni delavci sklenili, da bodo šli na stavko, ki bo v veljavi devet ur. Oklic obeh stavk je izsimpatij do stavkajočih vladnih delavcev.

PROSVETA

THE ENLIGHTENMENT

GLASILO IN LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Organ of and published by Slovene National Benefit Society

Wardrobe na Zdravstveno drivo (Seven Chicago) in Kanada \$9.99 na leto, \$4.99 na pol leta, \$2.99 na četrt leta; na Chicago in okolice Cook Co., \$9.50 na leto, \$4.75 na pol leta; na inokomstvo \$11.00.

Subscription rates: for the United States (except Chicago) and Canada \$9.99 per year, Chicago and Cook County \$9.50 per year, foreign countries \$11.00 per year.

Cine oglasov po dogovoru. Rokopisi dopisov in nenaravnih članov se ne vračajo. Rokopisi literarne vsebine (črtice, povesti, drame, pesmi itd.) se vrnejo pošiljatelju le v slučaju, če je priložil pošiljnice.

Advertising rates on agreement. Manuscripts of communications and unsolicited articles will not be returned. Other manuscripts, such as stories, plays, poems, etc., will be returned to sender only when accompanied by self-addressed and stamped envelope.

Naslov na vse, kar ima stik s listom:

PROSVETA

2857-58 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Illinois

128

Churchill je zopet rohnel

Winston Churchill, ki se je proslavil med vojno kot premier Anglije, je zopet govoril. In sicer ne tako kakor je govoril med vojno, marveč tako kakor je pred dvema letoma in pol govoril v Fultonu, Mo., kjer je sprožil mrzlo vojno proti Sovjetski Rusiji in vzhodni Evropi.

Churchill je govoril ob koncu zadnjega tedna na konvenciji svoje konservativne stranke. Ako bi ne bilo velikega kršpanja in gažljanja v Parizu med visoko zapadno in vzhodno diplomacijo radi Berlina, atomske bombe in drugih spornih točk, bi ta Churchillov govor še danes odmeval po svetu. Tako pa ga je konflikt v Parizu več ali manj zasenčil in v javnosti ni dobil take pozornosti, kakor jo zasluži.

V tem govoru je Churchill ponovno razkril, in sicer še bolj neizpodbitno in vehementno, da je on glavni arhitekt poveljne ameriške in angleške zunanje politike neizprosne borbe proti Sovjetski uniji. Bevin in Attlee, Truman in Marshall (prej Byrnes), Vandenberg in Dulles so le njegovi učenci, njegove oprode. Glavni generalissimo poveljne anglo-ameriške atomske politike je Winston Churchill, še vedno povsem zakrknjen imperijalist in sovražnik Sovjetske unije kakor je bil pred 30 leti in pozneje, ko je hotel z oboroženo silo zadušiti veliko rusko revolucijo. Ta revolucija Churchill še vedno straši kakor straši tudi ves zapadni kapitalizem in izpovednike buržoazne demokracije.

Kakor je leta 1946 s svojim fultonskim govorom pognal v borbo proti Rusiji ves zapadni kapitalistični svet, zlasti po Wall Streetu dominirano in kontrolirano Ameriko, tako je tudi v tem govoru postavil tezo, da z Rusijo ne sme priti do sporazuma o nikakem spornem vprašanju — ne o svetovni kontroli atomske energije, ne o Nemčiji, ne o razorožitvi. In sicer ne sme z Moskvo priti do nikakega sporazuma toliko časa, "dokler se Rusija ne umakne iz Nemčije, iz vzhodne Evrope, za Curzonovo linijo." In še tudi potem ne "toliko časa, da bo Rusija dejansko pokazala, da ni nam več nevarna."

Tako žingolatičnega, imperialističnega in vojnohujskega govora kakor je bil ta Churchillov govor svet še ni slišal iz Hitlerjevih časov, ko je glavni nacizma z Goebbelsom vred grmel na enak način proti "komunizmu" kakor grmi danes ta anarhistični prvak preživelega imperializma in kapitalizma in apostol nove apokalipse, ki more prinesiti le pogin vsej tako zvani zapadni civilizaciji.

"Ako bi ne bilo zaloge atomskih bomb, katere ima Amerika v svojem varstvu, bi ne imeli sredstva, s katerim bi mogli preprečiti zasluženo zapadne Evrope po komunističnih mahinacijah, podpirane po ručih armadah in izvajane po policijski državi. Dokaz nam je Čehoslovaška, kjer je Stalin leta 1948 uprizoril povsem enak agresivno dejanje kakor ga je Hitler leta 1939 s svojim marširanjem v Prago," je grmel Churchill.

Primerjati letošnje februarne in marčne dogodke v Čehoslovakijski s Hitlerjevo okupacijo te republike pred devetimi leti, je največja zgodovinska perversija. To je znano tudi Churchill, toda v svojem brezmejnem reakcionarnem in antiruskem fanatizmu ne pozna nobene meje v pretiravanju, nobenega spoštovanja do resnice. Kot glavni arhitekt mrzle vojne je Churchill v resnici veliko več kriv, da je na Čehoslovakijskem prišlo do notranjega prevrata, sicer povsem nekrivnega, nego je kriv Stalin. In sicer sta imela pri tem prevratu London in Washington prav toliko prste vmes kakor jih je imela Moskva. Da se ni v Čehoslovakijski ponovila ista igra kakor se je odigrala lani v Italiji in Franciji, gre predvsem zasluga politični zrelosti pretežne večine čehoslovakega naroda. In prej ali slej bodo tudi Čehi in Slovaki povedali Moskvi enako kakor je povedal Titov režim: V svoji bitji hočemo biti lastni gospodarji in odklanjamo zunanje umešavanje in diktiranje!

"O eni stvari sem povsem gotov," je nadaljeval torij vseh torijev: "In to je, ako bi Združene države v zameno za papirnat pogodbo pristale na uničenje atomskih bomb, katere so si nagrmadile, tedaj bi bile krive umora človeške svobode in bi tudi same napravile samomor... Danes ne stoji med Evropo in njenim popolnim zaslužnjem po komunistični tiraniji nič drugega nego ameriške atomske bombe. Če hoče sovjetska vlada videti internacionalizacijo atomske energije in prepoved njene rabe v vojaške namene, tedaj mora to pokazati dejansko, ne samo z ustmenimi ali pismenimi dogovori. Dejanja govore glasneje nego besede. Iz svojih klešč naj izpuste 11 satelitskih evropskih držav. Odlidejo naj v svojo lastno deželo, ki obsega eno šestino vse obale. Umaknejo naj se za Curzonovo linijo, kakor so obljubili med vojno... Izpuste naj milijon ali še več nemških vojni ujetnikov, ki jih drže na suženjskem delu... Umaknejo naj se iz Avstrije in Nemčije... Prenehajo naj s svojim motenjem Malajske in Indonezije... Osvobodite naj tisti del Koreje, ki se nahaja v komunističnih krempljih. Prenehajo naj z netenjem grozovitih civilnih vojn na Kitajskem..."

Lahko bi še citirali podobne cvetke iz Churchillovega govora. Tudi njegov apel na zapadne sile, naj prenehajo s "trpinčenjem" in "mčenjem" in "persekucijo" velikih nacijev. "Let bygone bygone — kar je bilo, je bilo," pravi ta veliki apostol kapitalistične in imperialistične "demokracije" in "svobode". Toda naj bo teh citatov konec.

V tem svojem elokventnem govoru je Churchill zvrnil vso odgovornost za poveljne diplomatske konflikte na Rusijo. To je zdaj postala velika pesem zapadne diplomacije in v glavi bolnih ljudi. V resnosti je podobna uzmovici, ki je kričal: "primitu latu... da je lahko odnesel svoj plen. Namen te pesmi je prokleti zasledovanje mrzle vojne, dokler se ne spremeni v vročo vojno. Nobenega pobotanja z Rusijo glede Nemčije in svetovne

Glasovi iz naših nasebin

Govoričijo o ljubezni, a sejeje sovražstvo

Cleveland, O. — Zadnje čase se pogostoma oglašajo sv. oče iz Vatikana. Enkrat govori zastrelim devicam, drugič mladim devicam, potem mladeničem. V svojih govorih ščuje človeka proti človeku. V enem izmed svojih govorov je pozival katoliško mladino vsega sveta ha boj proti komunizmu. Seveda, papež in cerkev, ki posedujeta ogromno bogastvo po vsem svetu, se bojita, da bi ga zaplenili komunisti. Papež dobro ve, kjer koli pridejo na oblast ti grdi boljševiki, tam usahne zlati studenec za Vatikan. In ne samo za Vatikan, pač pa za vse izkoriševalce!

Dejal je, da je bodočnost krščanstva na kocki. Kje pa je tista trdna in nepremagljiva Petrova skala? Maje se majo in še bolj se bo majala! Lahko se zgodi, da tista skala preperi v pesek in Peter bo padel. Kadar je človek zmešan, gobeza neumnosti. Tako je tudi s papežem, ko pravi, da samo z vero bodo mogli narodi zgraditi socialni sistem, ki bi preprečil izkoriščanje in v katerem bi mogli posamezniki uživati svoje pravice. Samo v krščanskem redu morejo ljudje živeti mirno in srečno, samo krščanski red jih more uspešno braniti proti sebičnosti in gospodarstvu. Krščanska demokracija edina more zagotoviti svobodo, ki je omejena samo kolikor zahteva skupno dobro. Samo krščanski red more jamčiti spoštovanje človeške osebnosti. Sovražstvo samo uničuje, ljubezen gradi. Pomankanje vere, grda sebičnost in razredno sovražstvo morajo podleči silam ljubezni. Katoliška mladina mora nadležati boj proti brezbožni komunizmu, dokler ne izgine iz človeške družbe. Duhovne vrednote morajo zagospodariti!

Tako je govoril papež neumni masi. Krščanstvo je imelo vso priliko skozi dva tisoč let, da bi ustvarilo človeku res lepše in boljše življenje, a faktično je po dva tisoč letih privedlo človeštvo v največjo zmešnjo in mizerijo. Ti veliki "svetniki" na eni strani gobežajo o ljubezni in pravici, na drugi pa podžigajo k sovražstvu. Torej kdo naj verjame papeževemu govorenju o ljubezni. Zlato tele je pregnalo ljubezen iz src krščanskih apostolov. Ljubezen in požrelost ne gresta skupaj, a cerkev je najbolj požrelna in izkorišča nevednega človeka do kosti. Bedasto je misliti, da bo krščanstvo s papežem na čelu odpravilo socialne krivice. Te more odpraviti človek sam in čimprej spozna te samopasne zavajalce, prej bo zavladala na zemlji lepše in boljše življenje.

Kakšne vrednosti pa je Bog za človeka, ki živi mizerno življenje? Bog ima pomen le za tiste, ki na njegov račun žive razkošno življenje. Ko so imeli "čisti" slovenski katoličani nekakšno proslavo v slovenskem Rimu, so imeli obenem še poseben večer. Glavni tajnik je nakupil govedenih "atekov" in pijače ter povabil na večerjo samo čisto pravoverne, med njimi tudi preživljeni škofa. Šli so v hosto ponoči in pili in pekli in jeli. Torej zna tudi preživljeni škof. Če bi to storil v Ljubljani, se bi škofija takoj podrla.

Velika junaka sta Šabec in Jontez, ki se skrivata po mišjih luknjah. Jontez pod koprivo vleče Šabca za seboj. Oj, o! takni značaj! Kaj je za človeka več vredno kot značaj? V mišjih luknjah pa ni značajev in tudi ne pri A. D. prav tako ne pri Jontezu in Šabcu!

Ob božicu je mežnar hodil od hiše do hiše in na vrata pisal črke svetih treh kraljev, in sicer tako, da so se začetne črke kontrole atomske energije. Nobenega znižanja oboroženih sil, marveč naprej z oboroževanjem! Vse zato, da se uniči — komunizem... Če je kaka stvar na svetu gotova, je gotovo to, da s tako stupišno politiko ne bodo ubili komunizma, marveč mu le pognojili.

Stena oboroženih državni policajev v Evansvillu, Ind., ki je bila pošiljana proti članom elektrarske unije CIO, ki so odklicali stavko proti družbi Bacyrus-Erie. Policija je šttila stavkolomce in kongresnike, ki so prišli da preiščejo vsek stavke potem, ko je bila stavka razbita.

vezale skupaj MGB. Za to svoje delo so ga farani obdarili, toda kreda se je zbrisala in začetne črke svetih treh kraljev so izginile. Tako bo tudi z našimi tremi kralji, ki so prilezli na beli dan z novo demokracijo. Iz pennsylvanskih hribov ni dosti pričakovati, čeprav je dotičnik že 40 let socialni demokrat.

Stare capate spadajo na smeti, v novih pa hodimo... Pripravljajo kadilo, s katerim bi nas radi omamili. Pozno je že pozno, najbrže preveč pozno! No, bo pa veselje prej končano kot se bo sploh začelo. Obilo sreče, fantje! Le tako naprej in odrešili boste svet...

John Filipič.

Shod in veselica podružnice št. 48 SANSa

Cleveland, O. — Progresivni klub 32. warda je pripravil vse potrebno, da se bo vršil shod v nedeljo, 17. oktobra, v Slovenskem delavskem domu na Waterloo rd. Shod se bo začel ob pol štiri popoldne. Glavni govornik na tem shodu bo senator Glen H. Taylor, podpredsedniški kandidat na progresivni listi, ki ji načeluje Henry A. Wallace. Pojaj Taylorja boste slišali tudi nekaj lokalnih govornikov raznih narodnosti in Slovence bo zastopal kot govornik poznani Matt Petrovich. Podane bodo glasbene in pevske točke domačih talentov in iz glavnega stana progresivne stranke. Za shod bodo na razpolago obe dvorani SDD, opremljeni z zvočno oddajalnimi aparati.

Naša domovina Amerika se udinja fašizmu in nacizmu pod vodstvom starih strank in militarističnih sabljačev z namenom, da užugajo preprosto ljudstvo, ki sledi pravični uredbi za dosego svetovnega mira in za splošnega blagostanja doma in drugod. Temu početju so se uprli kandidati progresivne stranke, ki imajo čut človekoljubnosti in za pravični red. V nje se zaletuje ves nazadnjaški aparat in hujska ljudi proti njim, ker čutijo da je nezavednost je močno ukoreninjena med navadnim ljudstvom. Pokojni pisatelj Ivan Cankar je v svoji drami "Hlapci" že pred leti dramatično izobrazil, kako se nahajala na masa zaletuje v učitelja Jermana. To se ponavlja sedaj napram Henryju A. Wallacu. Hujskači proti učitelju Jermanu so se razbili v nič, nahajala na masa je spoznala potegavščino in našla svoje pravo mesto. Tako se bo zgodilo tudi v dirinjah sedanega časa. Zato le vsi pravični misleči rojaki in rojakinje v nedeljo popoldne na shod v Slovenski delavski dom! Vstopnina prost.

Zvečer bo pa ples, ki ga bo priredila podružnica št. 48 SANSa v SDD na Waterloo rd., kjer bo

do godli godci Vadalovega orkestra. Seveda se bomo ustabili tudi pri njih in se malo pozabavali.

Louis Kaserle.

Nadaljnji opis proslave SNPJ in obiskov

Cleveland, O. — Zadnjič sem opisal moje obiske pri prijateljih in narodniških Prosveta v Sheboyganu, danes pa nekaj besed o obiskih pri prijateljih in narodniških v Milwaukeeju in West Allisu.

V West Allisu sem obiskal Johna Gorjupa, s katerim sem se prijateljsko pomenil, ker je mož razumen. Dalje sem obiskal mrs. Shular, katere je že od nekdaj delavna na delavskem in kulturnem polju. Sedaj se tudi udeležuje pri krožku Progresivnih Slovencev, kakor tudi mnoge prične in zavedne Slovence. Dalje sem obiskal Johna Oblaka, Josepha Prislana, Johna Zorina, Franka Candeka, Antona Kastigerja, Petra Cerarja, Carla Keržina, družino Strlič in Rudolfa Singerja. On je bil delegat na zadnji konvenciji SNPJ. K njemu me je peljal moj prijatelj France Puncer.

Obiskal sem tudi tajnika društva 104 SNPJ Josepha Turka, kateri je bil glavni kuh na tridnevni proslavi in je nas skoraj vse nasitil, nasititi pa toliko ljudi, niso mačkine solze!

Ne smem pozabiti Franka Ermenca in njegove žene s 97. ceste, ki sta me zvečer peljala s pikniškega prostora na njihov dom ter mi postregla z dobro večerjo in pijačo. Franka je spravila v zakonski jarem njegova žena Tončka, ko je že prekoračil pet križev. Frank se prav nič ne keša in pravi, da je Tončka prav "ta prava". Nekako tako pravi tudi Jože Žagar iz Waukegana. Obema paroma moje čestitke!

Frank je zelo dovtipen mož in v njegovi družbi je prav kratkočasno.

Ze zadnjič sem omenil, da sem se najprvo ustavil pri mojemu staremu prijatelju Franku Perku, kateri mi je dejal, če bi si v času mojega bivanja umazal in zmečkal obleko, naj jo kar njemu prinesem in jo bo očistil in dikal. Najlepša hvala Perkovoti družini za gostoljubje in postrežbo!

Ne smem pozabiti družine Kocjan, pri kateri sem prenočeval za časa tridnevne proslave in še nekaj dni po proslavi. Pri njej sem se počutil kakor doma. Torej s Kocjanom sva se prav dobro razumela in tudi z "zelezno" in "ječmenovcem" nisva preveč hranila. Jože mi je pravil, da ga tukaj kličejo Joe, a mu radi tega ni prav nič žal. Prav tako mu ni žal, ker je vzel v Lukežev jarem primorsko dekle Kristino. Ona je doma iz Auberja na Primorskem in se zelo zanima za vsako napredno akcijo. Jože pa je doma iz Doljenjake. Najlepša hvala obema za gostoljubje in postrežbo! Jože in Kristina, "večni popotnik" še vedno poudarja, da korajža

velja za Progresivne Slovence, SNPJ in progresivno stranko.

Obiskal sem tudi sestro Kristine Kocjan, namreč Angelo Ohojak na 72. cesti. Tudi ona je zelo čvrsta Primorka. Njen mož je bil na delu. Tudi njej najlepša hvala za postrežbo in novo naročnino na Proletarca!

Louis Barborich, stara grča in zastopnik naših naprednih listov, me je iskal na pikniku in v dvorani, jaz pa njega, a se nisva našla, zato sem moral iti na njegov dom. On stanuje v poslopju, v katerem je gostilna, zato je bilo razumljivo, da sva kot stara prijatelja stopila v gostilno in si ga privoščila par kozarčkov ter se prijateljsko pomenila. Zunaj je deževalo, zato nisva mogla iti do naročnikov, nenadoma pa mi je v glavo šinila misel, da bi bilo dobro, da bi šla k prečistitemu Kristosovemu namestniku Francu Gabrovšku in si očistila svoje kosmate grehe. Kolega Louis pa mi je dejal, naj ga vendar danes že jela in pila. "Ali bova neoprijete duha po pijači pihala v svetega moža Gabrovška?" me je vprašal Barborich.

Njegovim besedam nisem nič zameril, nakar sva šla v bližnjo restavracijo in nesla s seboj svoje kosmate grehe. Kaj bo z nama, ne vem. Sicer pa nisva velika grešnika samo z Louisom, pač pa imava mnogo sovrstnikov.

Kakor sem že zadnjič omenil, sem obiskal tudi družino Franka Ermenca, ki vodi zelo lep pogrebni zavod. Posloj je krasno in lepo urejeno zunanje in notri. Moj stari prijatelj Frank mi je vse razkazal. Zaveda ima dovolj prostora za tri mrljve enkrat, ne da bi bilo videti vse tri, ampak je vsaka dvorana zaprta posebej. Tako se tudi vsaka družina pokojnika lahko sestane v posebni sobi, ne da bi jo kdo motil pri morda važnih pogovorih.

Ogledal sem si tudi velikanke orgle, ki igrajo v slovo tam ležečim mrlcem. Videl sem tudi veliko zalogo rakev, ki jih ima kar doma na izbero, in sicer vedno čez 30. Torej si pridet lahko izberejo rakev v Ermencovem zavodu. Ker Ermenec kupi več rakev skupaj, je gotovo, da jih lahko proda ceneje. Ogledal sem si še druge zanimivosti tega lepega pogrebne zavoda. Torej imajo naši rojaki v Milwaukeeju in West Allisu v tem oziru dobro postrežbo.

Naj še omenim, da sta oba, Frank Ermenec in njegova žena, naprednega mišljenja in sta povsod zraven ter pomagata na kulturnem in društvenem polju. Pa tudi za "copake" se ne bo jita.

Če se vse posreči, se bomo gotovo videli prihodnje leto na proslavi SNPJ v Girardu, O., do tedaj pa vsi Milwaukeejci in Westallisi lepo pozdravljeni in prav lepa hvala vsem za gostoljubje!

(Konec prihodnjic.)

Anton Jankovich.

Spomin na br. Cankarja

Mt. Olive, Il. — Dne 8. decembra 1930 se je br. Vincent Cankar udeležil pogreba matere M. Jones. Mati Jones je bila pokopana na uniškem pokopališču v Mt. Oliveu. Pogreba se je udeležilo okrog 40.000 oseb. Tedaj se je na splošno domnevalo, da takega pogreba še ni imela nobena ženska v Zedinjenih državah. Sicer pa je ta delavska mati tudi zaslužila tako veličasten pogreb.

Po pogrebu sva se snidla z br. J. Kraicem (?) iz Gillespieja in on mi je predstavil br. Cankarja. Ker je bil hud mraz, sem jima svetoval, ako sta pri volji iti k meni, da se malo pogrejeta. Bila sta takoj pri volji. Zasedli smo Cankarjev avtomobil in zdrčali po stranski cesti proti mojemu domu. Glavne ceste so bile namreč radi spreveda zaprte.

Na mojemu domu je bila že zbrana precejšnja družba, ki se je prišla malo pogret. Stopili smo v klet in Cankar je pristal: "Sedaj pa smo v Pihlarjevem kevdru v Ljubljani." Res, tisti čas sem bil dobro zalpen s pijačo vseh vrst, ali prodajal je nisem. V zgornjem stanovanju pa so se grele s toplo pijačo večinoma ženske.

Da se je Cankar pri vsaki priložnosti zavzemal za SNPJ, je pokazal tudi ob tej priliki. Poklical me je na stran in vprašal, če bi bilo možno ustanoviti društvo SNPJ v našem mestu. Odgovoril sem mu, da je to nemogoče, ker sem edini Slovenec v tem mestu. "Potem pa moraš biti izvoljen za župana," se je odrežal br. Cankar.

Pred odhodom me je še vprašal, kje bi mogel dobiti točne informacije o pogrebu. Svetoval sem mu, naj se obrne na Adolfa Germarja, ki je bil tedaj nekaj dni v hotelu. Šel sem z njim in ga predstavil Germarju, kateri ga je lepo sprejel in mu dal informacije.

Morda je še komu drugemu v spominu popisani sestanek s pokojnim br. Cankarjem, ko je bil pri meni v "Pihlarjevem kevdru".

Njega ni več, a spomin nanj ostane.

Andrew Maron.

Wallacev shod v zapadni Penni

Pittsburgh, Pa. — Kakor je bilo že poročano, bo Henry Wallace govoril na shodu v Duquesne Gardensu v PONDELJEK, 18. OKTOBRA. Ta shod je izredne važnosti za vse delavstvo v zapadni Penni. Kajti Wallace bo odgovoril republikanskemu predsedniškemu kandidatu Deweyju, kateri se je pred kratkim izjavil za Taft-Hartleyev zakon.

Potrebno je, da poseti ta shod sleherni slovenski delavec iz zapadne Pennsylvanije in doprineše tudi gmožjo za progresivno stranko. Upanje Amerike je v progresivni stranki in Wallaceu, kateri deluje za MIR, ENAKOPRAVNOST in VEČJI KOS KRUHA za slehernega državljanu.

Na tem shodu bo nastopil tudi naš pisatelj Louis Adamič. Udeležite se ga v velikem številu! Razni klubi, društva in domovi pa naj nakažejo primerne vose in jih izročijo na tem shodu. Zmaga progresivne stranke, bo zmaga malega človeka!

M. Cvetič.

CIKAŠKI SLOVENCII

Pohitite nocoj na shod progresivne stranke v cikaško Sokolsko dvorano, 2345 S. Kedzie ave., začnite ob pol ocmih. Na shodu nastopita Henry Wallace in Glen Taylor!

Pripravajte v obrambni sklad!

Vsi darovi za obrambo Enakopravnosti, Prosvete in Proletarca naj se pošiljajo na naslov: John Pollock, 24465 Lakeland Blvd., Ewell 11 d 23, Ohio. Br. Pollock je blagovnik obrambnega sklada.

KAJ JE ATOMSKA ENERGIJA

Stirje sestavki ruskih učenjakov, objavljeni v knjigi "Atomska energija", na poljuden način prikazuje sestavo atoma in razvoj atomske sile

Vprašanje atoma nam B. Stepanov ilustrira takole: Ako bi kateri koli atom povečali 10-milijardkrat, bi ta dosegel obliko krogle s premerom enega metra. Glavica bučice bi pri enakem povečanju presegla dimenzije zemlje! Ta povečani "metrski atom" bi bil dokaj zanimiv. Na prvi pogled bi pri njem prav za prav ničesar ne opazili. Zdelo bi se, da je pred nami povsem prazen prostor. Le s ponovnim močnim povečanjem bi v središču te praznine zaznali komaj videv prasek s premerom desetinke milimetra. To je jedro atoma. Se večje povečave pa bi se morali poslužiti, ako bi hoteli na oboju "metrskega atoma" opaziti roj še neznatnejših praskov s približnim merilom stotinke milimetra, ki z neobičajno hitrostjo drve okrog središčnega jedra.

To središče je atomsko jedro, nabit s pozitivnim električnim tokom. Praski, ki drve okrog jedra, so elektroni, nasitjeni z negativnim tokom. Negativni naboj vseh elektronov je enak pozitivnemu naboju jedra. To je vse, kar vsebuje atom. Ako bi mogli atom v resnici tako zelo povečati, bi se prepoznali, da vsi delci, iz katerih je atom zgrajen, zavzemajo mnogo tisoč milijardkrat manjši volumen od volumena atoma. Vse ostalo v atomu je praznina. Če v sončnem sistemu zavzemajo sonce in planeti večji del skupnega prostora nego ga zavzemajo atomski delci v razmerju skupnega volumena. Torej je sorazmerna praznina atoma mnogo večja od praznine v sončnem sistemu.

Kaj so nekdanj mislili o atomu? Že v grški dobi so smatrali atom za nedeljiv, t. j. da se z nikakimi kemičnimi sredstvi ne da razbiti, kar pomeni, da ostane železo vedno železo, zlato vedno zlato itd. Najboljstna razlika ostane v teži atoma, od katerih je najlažji atom vodika, a najtežji atom uranove kovine. Veliki ruski učenjak Mendeljejev, ki je umrl 1907, je 1869 zasledil, da se svojstva atomov od najlažjega do najtežjega elementa menjavajo po strogih zakonih, in je ta prirodni zakon imenoval "periodski zakon".

Mendeljejeva tablica periodskega sistema elementov je danes vodilo vseh srednjih šol v svetu. Poleg tega je Mendeljejev 1872 v nemškem znanstvenem listu objavil trditve, ki je takrat nihče ni mogel razumeti, da atomi namreč niso večni, marveč da se ustvarjajo in razpadajo in da pri tem procesu spreminjajo svojo težino in energijo.

To je dokazala leta 1888 Poljakinja Marija Sklodowska, ko je skupno z možem P. Curiejem odkrila nov element, ki ga je Mendeljejev predvidel kot 88. element na svoji tablici: radij. Gram radija vsebuje 2670 milijard atomskih jeder. Vsako sekundo eksplodirajo njegova jedra, katerih drobci odletavajo s hitrostjo 20.000 km na sekundo v vseh smereh kot radio-zarki.

To pomeni, da atomska jedra razpadajo in sproščajo pri tem fantastične energije. Z razpadanjem atomskih jeder menjuje radij svojo atomsko težo in se spreminja v svinec. S tem je dokazano, da se elementi lahko spreminjajo. Dokazano je bilo tudi eksperimentalno z ustvarjanjem novih elementov (plutonov).

Od tega do umetnega razkrojanja atomskih jeder je bil le še korak, čeprav težak in dolgotrajen. Prvi je v tem uspel angleški učenjak Rutherford, ki je 1919 izkoristil "drobce", ki ne prestopajo odletavajo iz radija, da je z njimi bombardiral jedra različnih elementov (duhika, aluminija, fosforja itd.), in jih tako razbijal. Na tem odkritju je kajpada delovala še cela skupina učenjakov z namenom, da se s temi "drobci" razbijsko nadaljnja atomska jedra, s temi žepet druga itd., da se tako dosežejo ogromne sile, na način kakor pri snežni lavini. Končno so 1939 učenjaki Gan, Strassmann, Curie in Jugoslovani Savic (danes profesor beograjske univerze) odkrili proces, ki se sam razvija, torej teče kakor lava. Eksperimentirali so z uranom, ki stoji na Mendeljevi

na iz urana 235. Čim prideta oba kosa v tesen dotik, čeprav le za tisoči del sekunde, tedaj dobi mo maso, ki je dosegla kritičen obseg. V tem trenutku kateri koli nevtron okoliškega prostora more pogoditi jedro in izzvati proces razkroja, ki teče kakor lavina.

Proces razbijanja atomskih jeder urana, pravi v drugem članku Vologdin, spremeni ogromna količina sproščene energije nad 20 milijard kalorij na en kilogram urana. V praksi je prva atomska bomba eksplodirala kot poskusna v juniju 1945, a druga v vojne namene nad japonskimi mesti Hirošima in Nagasaki istega leta.

Od tedaj se mrzlično raziskujejo vse možnosti v zvezi z atomsko energijo. Ameriški imperialisti so na atomski bombi zgradili svojo imperialistično politiko, dokler ni sovjetski minister zunanjih zadev Molotov izjavil, da atomska bomba ni več nikakoli tajnost.

Atomska energija v rokah naprednih sil bi lahko dvignila blagostanje narodov. Z najmanjšo potrošnjo materiala in najmanjšo izrabo delovne sile bi lahko pridobivali velikanske količine energije v korist delovnih ljudi. Tako se na primer pri plutonu, izvira iz urana za atomsko bombu, spušča voda iz reke skozi plutonove kotle. Ta voda se silno segreje z izkoriščanjem temperature, s pomočjo turbin bi lahko obratovala ogromne električne centrale.

Človeški razum je odkril mnogo redkoosti v naravi, odkril pa jih bo še več in s tem večal svojo oblast nad njo, je pisal Lenin, vendar je treba to oblast nad naravo uporabiti človeku v korist in ne v njegovo škodo. To je namen naprednih učenjakov in vsega naprednega človeštva.

Zločinski razgovor

Zadnje čase se v Angliji večkrat sliši ime Mosley. Laboriti mu dajejo zaščito, cele čete policistov ščitijo njegova zborovanja. Minister za notranje zadeve pa izjavlja v parlamentu, da vlada v Angliji "popolna demokracija" ter se ne more zaradi tega nič podvzeti proti Mosleyu. Kdo pa je ta Mosley nam najbolj prikazuje njegov razgovor z nekim novinarjem.

Najprej mu je novinar stavil vprašanje: "Kaj mislite o likvidiranju Židov in nasprotnikov nacizma v plinskih pečeh in krematorijih v Nemčiji?" Mosley je odgovoril: "Zgodovina nam pove, do kakšne mere je bil nemški narod uničen od naših bombardiranj in do kakšne mere s politiko Hitlerjeve vlade. Grozila je nevarnost tifusa zaradi toliko trupel ni preostalo drugega kot da se ta trupe sežgo in tako prepreči še večje zlo". Novinar mu je odgovoril: "Saj so sežigali žive ljudi, kaj pravite na to?" Mosley je odgovoril popolnoma miren: "To bi bilo potreba najprej ugotoviti z nepristranskim sodiščem, sam pa v to ne verujem."

Razgovor je naprej takole potekal: "Saj so vendar Nemci potrdili, da je bilo tako!" "Če vržete ljudi v zapor, vam bodo vse potrdili" je odgovoril Mosley.

"Kaj pa potem pravite glede strašnih taborišč v Buchenwaldu in Belsen?" Mosley je na to vprašanje takole odgovoril: "To, o čemer se govori, ni dokazano."

"Pa saj obstoji vendar ogromen fotografski material?" "Te fotografije", je odvrnil Mosley, "ne dokazujejo ničesar, ker ni bilo nepristranskih prič."

napajalo vulkansko jezero. Ko je posadka po vojni zopet zapustila otočje, se je prebivalstvo znašlo v najugodnejših prilikah. Toda otočanom je prišla groziti drugačna nevarnost. Zdravniki so ugotovili, da postajajo prebivalci Tristana vedno manj razumni in našli so tudi nekaj konkretnih primerov duševne manjvrednosti, kar vse gre na rovaš pretesnega križanja med domačini. In res je na otoku le osem primkov. Čeravno so krvoskrustva prepovedana, so zakoni med pravimi bratanci in sestricami dokaj pogosti. Tako grozi nevarnost, da postane Tristana otok bedakov. Po večati prebivalstvo s tujci nikakor ne kaže, ker zadostuje otoški pridelek le za 150 ljudi. Z drugi strani pa Tristanci še vedno odklanjajo misel na evakuacijo otoka. Leta 1935, ki je angleški imovitež odpeljal mladega otočana v London in držal nad njim pokroviteljsko roko v novem življenju. Toda v enem letu je mladenič umrl za tuberkulozo: stek z moderno civilizacijo mu je prinesel smrt.

"Vi torej ne priznate nuernberskega procesa?" "Da, ne priznam ga, obsojal sem ga takrat, obsojam ga danes in vedno ga bom obsojal. Vsakdo lahko pobije svoje nasprotnike, kadar zmaga v vojni. To pa je podlo."

To je voditelj britanskega fašizma, cinčni zagovornik največjih zločincev v zgodovini človeštva, pošast, ki obtožuje celo vlado svoje domovine, ker je sodelovala pri kaznovanju nacističnih zverj.

Vendar pa voditelji imperija blagohotno "oproščajo" Mosleyeve izpade. Ni nevaren, pravijo, ter si mislijo pri sebi: lahko nam bo koristil nekega dne, če ne nam, pa našemu gospodarju v Washingtonu.

Zive konzerve

Iz ladijskih knjig starih ribiških ladij, ki so lovile kite v Južnem ledenem morju, je razvidno, da so vozile te ladje večkrat s seboj po 400 od 500 orjaških želv, ki so jim nadomestile običajne zaloge mesa. Želve so polovili na otokih, kjer je prav poredkoma dežuje, in je zaradi tega na njih vso življalstvo skrajno skromno v vseh življenjskih potrebah. Želve, ki žive na njih, lahko zdrže po več mesecev brez hrane in vode. Zaradi tega so te živali kakor ustvarjene za ladjo na dolgih vožnjah in predstavljajo prave zaloge svežega mesa, ker se zanje ni treba niti najmanj brigati. Želje meso je okusno in pomeni dobrodošlo spremembo v enolični prehrani mornarjev. Nam se vidi tako preskrbovanje z živežem seve trpinčenje živali. Toda o letih, ko so bile take žive konzerve še bolj v navadi, so imeli ljudje pač trdnjše živce. Največ želv se dobiva na otoku Galapagos. Od odkritja teh otokov so nalovili na njih po skromni cenitvi že kakih deset milijonov orjaških želv.

Golobje in antene

Že večkrat so opazovali, da se je golobom pismo našim v bližini anten radijskih postaj zmedel čut za orientacijo. Kadar postaja ni oddajala, so ptice nemoteno letale mimo, v nasprotnem primeru so se delj časa spreletavale sem ter tja, preden so spet zadele pravo smer. Na podlagi teh opazovanj domnevajo znanstveniki, da se golobje orientirajo po smericah zemeljskega magnetnega polja. V bližini delujočih oddajnih postaj pa prevladujejo smerice radijskih valov, tako da ptice izgube naravno vodilo. Prav tako kakor včasih polje zemeljskega magnetizma moti brezžične valove in onemogoča sprejemanje znakov, lahko tudi brezžični valovi spravijo v nered zemeljsko magnetno polje.

V Prosveti so danes svetovne in delavske vesti. Ali jih čitate vsak dan?

Slovenska narodna podporna jednota
2657-58 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Illinois

GLAVNI ODBOR
Izvršni odbor
JOSEPH CULKAR, gl. predsednik 2657 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Ill.
ANTON VERBICK, 1508 So. 34rd St., Milwaukee, Wis.
JOHN V. CEBULAR, prvo okrožje 3124 Shalleron St., Philadelphia 24, Pa.
FRANK GRADISCH, drugo okrožje 308 So. 34rd St., Milwaukee, Wis.
JOSEPH FIFOLT, tretje okrožje 1237 E. 90th St., Cleveland 2, Ohio
JOHN SPILLER, četrto okrožje 3719 Randall St., St. Louis 16, Mo.
JERUSA, AMBROSI, peto okrožje 418 Pierce St., Everett, Minn.
JOHN PETRITZ, sedmo okrožje 3429 Carmena Ave., Los Angeles 16, Calif.
FRANK POLAK, osem okrožje 263 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Ill.

Podpredsedniki
ANTON R. VERBICK, prvi podpredsednik 1508 So. 34rd St., Milwaukee, Wis.
Distribuirani podpredsedniki
JOHN V. CEBULAR, prvo okrožje 3124 Shalleron St., Philadelphia 24, Pa.
FRANK GRADISCH, drugo okrožje 308 So. 34rd St., Milwaukee, Wis.
JOSEPH FIFOLT, tretje okrožje 1237 E. 90th St., Cleveland 2, Ohio
JOHN SPILLER, četrto okrožje 3719 Randall St., St. Louis 16, Mo.
JERUSA, AMBROSI, peto okrožje 418 Pierce St., Everett, Minn.
JOHN PETRITZ, sedmo okrožje 3429 Carmena Ave., Los Angeles 16, Calif.
FRANK POLAK, osem okrožje 263 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Ill.

Gospodarski odbor
MATE PETROVICH, predsednik 361 E. 120th St., Cleveland 16, Ohio
JOSEPH CULKAR 2657 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Ill.
P. A. VIDER 308 So. 34rd St., Milwaukee, Wis.
MIRKO G. KUNEL 2657 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Ill.
JACOB ZUPAN 1400 E. Lombard Ave., Berwyn, Ill.
RUDOLPH LICH 700 E. 20th St., South, Ohio
DONALD J. LOTRICH 1507 So. Trumbull Ave., Chicago 23, Ill.

Parolni odbor
ANTON BRULAR, predsednik 308 St. Arns, Kansas
FRANK VRATARICH 312 Tumor St., Kansas
ANDREW VIDRICH 700 Forest Ave., Janesville, Pa.
JOHN KOSI, 308 So. 34rd St., Milwaukee, Wis.
CAMILUS ZARNICK 308 W. 9th St., Cleveland 2, Ohio

Redarstveni odbor
FRANK BATE, predsednik 2657 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Ill.
MICHAEL R. KUMER 308 So. 34rd St., Milwaukee, Wis.
JOHN V. CEBULAR 3124 Shalleron St., Philadelphia 24, Pa.
LOUIS KAPFEL 1400 E. Lombard Ave., Berwyn, Ill.
ANDREW GRUM 17100 Woodward, Detroit 21, Mich.

PUŠČAVSKI VETER - KAPRICE NARAVE

Dramatična epizoda v večni borbi med peščenim morjem Sahare in vodenim morjem Sredozemlja

V Severni Afriki prihaja čisto do zanimivega meteorološkega pojava, ki ga domačini imenujejo "gibli". To je paleči puščavski veter iz notranjosti, ki ima temperaturo do 30 stopinj in napravlja življenje nevarno. Človeku naravnost nemogoče, da bi v takih primerih prebivalci evropskih hiš skrbno izdelali vse odprtine, zastrejo okna in zapro vrata, da si tako napravijo umetno temo in hlad, ki sprči silne vročine na ulici in nekoliko spominja na prijetno poltemo in hlad v kleti.

Veter buči po ulicah, stresa okna in vrata in je tako čudno vroč, kakor da prihaja naravnost iz pekavske peči. Ozračje je polno prahu, finega peska in sopolice. Gosti oblaki ovirajo odhod vročine v višje lege, morje pa dobi nekako motno svinčeno barvo. Sonce sije motno, čemur pravijo Italijani "falsa luce". Z vsemi previdnostnimi ukrepi se ljudem posreči, da znižajo vročino v svojih bivaljskih na kakih 22 stopinj, odlože vsa nepotrebna oblačila in čakajo, da mine vihar. Zrak sam je tako suh, da v trenutku posuši vsak pot in dihanje postane nekako lahko in prijetno. Zato pravijo Arabci, da daje "gibli" novo moč in preganja trudnost. Polja postanejo topla in rodovitna, človeško telo si opomore, boleznitve telesa in tegobe duše izginejo.

Tako blagodejen je "gibli" seveda samo tik ob obrežju, do čim je v notranjosti dežele strahoten pojav. Njegova struja je široka po nekoliko kilometrov ter sega prav visoko v ozračje. Brzina vetra dosega do 60 km na uro. Z neizrečno silo trga veter cele kose puščavskih peščenih tal, jih dviga v zrak in odnaša dalje. Nebo žari v čino brasto rdeči barvi, dočim so skale apnenca nadahnjene z nekako čudno modrino. Ljudje in zivali se komaj držijo pokonci. Mase peska in drobnega kamena dežujejo nanje, peščena sipa se jim zjeda skozi obleko do kože, osobito muko pa povzroča prah na očeh. Domačini poležejo po tleh in se zavijejo v svoje težke volnene odeje ter brezmočno čakajo, dokler se vihar ne poleže. Lahko si predstavljamo, kakšen porazen vpliv ima ta vihar na Evropece, oblečene v lahke obleke, skozi katero prodira vroči pesek. Se bolj uničujoče deluje na motorje tovornih voz in letal, ki jih ni mogoče tako tesno zaviti, da bi pesek ne prodrl do najfinjših priprav ter jih ne onesposobil za delovanje.

V klimatičnem pogledu pa je "gibli" silno dramatična epizoda v večni borbi med peščenim morjem Sahare in vodenim morjem Sredozemlja. V klimatskem pogledu so ti viharji siloviti napadi Afrike proti Južni Evropi. Kadar je meteorološki pritisk v Sahari in v severnem Sudanu dovolj močan, pritisk na Sredozemskem morju in v južni Evropi pa temu primerno šibak, se viharju posreči predor na vsej črti. Toda njegova zmaga traja le kratek čas. Ko prodira preko morja, izgubi polagoma svojo pravo značaj. Iz popolnoma suhega vetra postane veter morja. Tudi izgubi popolnoma svojo krepljeno moč in njegova vroča, soparna vpliva izredno moreče na človekove živce. Prijetni "gibli" je postal jugovina, široko, poln moče. Ko pride v mrzlejške pokrajine, začne oddajati svojo vlogo. Kar si je pridobil na poti preko morja, mora oddati v podobni dežja. Padavine potem izhlapevajo ter ohlajajo ozračje. S tem udari "gibliju" zadnja ura. Evropa preide s svojim hladom v protinapad. Ze v Apeninih se rodi prvi nasprotnik, ki s se mu Rimljani dejali aquilo, njih pozni potomci pa ga imenujejo "tramontana". Ta neumisljeno brijoči veter se vrže na jugovino ter jo zapodi nazaj preko morja v Afriko. Tu odda nekdanji vihar svoje zadnje zaloge vlage ter omogoča bujno rastlinstvo vsaj na obrežju Sredozemlja. Epizoda borbe je dovršena in se v krogoteču vedno in vedno znova ponavlja.

Včasih pa "gibli" ne izgubi vse vroče sile pri prehodu čez morje. L. 1935 je prihrul nad Italijo s tako vročino, da je opalil vse rastlinstvo. S tem je prebivalec Apeninskega polotoka pokazal, da kam bi se razširila peščena oblast Sahare, ako bi ne bilo Sredozemskega morja, ki ukroti divji puščavski veter in ga spremeni v vlogo nosečega. Brez vodne površine Sredozemlja, bi "gibli" zagospodaval noter do Alp, medtem ko sedaj jugovina prinaša potrebno moč Južni Evropi ter dobavlja tudi afrikanakemu izhodišču še nekoliko tega blagoslova, ki po izjavi Arabcev "napravlja polja rodovitna, preganja morečo trudnost in daje človeku novih sil."

Dr. P. H.

NOVI SAD

se bo razvil v mesto z 200.000 prebivalci. Po novem regulacijskem načrtu, ki so ga izdelali zdaj, se bo mesto v prihodnjih 50 letih popolnoma spremenilo. Načrt določa, da bo mesto letelo do 200.000 prebivalcev. Javna poslopja, ki jih že zidajo, gradijo po novem regulacijskem načrtu. Prav tako urejujejo nove parke kakor določa načrt. Julija so tudi začeli napeljevati nov vodovod.

OTOČANOM POJEMA PAMET

Prebivalcem otočja Tristan da Cunha v južnem Atlantiku proti degeneraciji zaradi pretesnih sorodstvenih križanj

Malone tri sto dni v letu ometajo skalnata pobočja otoka Tristan da Cunha siloviti viharji. Prebivalci tega ozkega skalnatega pasu (8 milj v dolžino in 1 miljo v širino), ki se dviga 30 m nad morsko gladino, vodijo trdo, skromno življenje, vendar ostajajo zvesti svojemu pčlemu, zemeljskemu prostoru, ki premore le nekaj glav živine in jato kokoši. Od časa do časa si pomagajo s skromnimi posilkami iz civiliziranega sveta, v ostalem pa žive ob krompirju in ribah, nalovljenih v nemirnem južnem Atlantiku. Otok spada med najmanjše britanske kolonialne posesti in leži na pol poti med Južno Afriko in Južno Ameriko, 1320 milj oddaljen od vsake kopnine. V ugaslem kratku 2500 m visokega otokovega vulkana je nastalo jezero s svežo mrzlo vodo. Med poslednjo vojno je angleška mornarica zgradila na otoku radijsko oddajno postajo. Prvotno prebivalstvo šestih moških, ene ženske in dveh otrok je doseglo sedaj 227 oseb.

Tristan je postal angleška kolonija 1816, ko je bila tja poslana posadka, ki naj bi Američanom preprečila izkoristiti otok kot bazo proti Južni Afriki. Med prvimi se je na otoku izkrcal narednik William Glass, mož, ki ni mogel prenašati vojaške discipline. Ko bi se morala posadka otoka umakniti, se je Glass temu uprl, ostal je na otoku in dosegel, da so mu tja poslali tudi ženo in dva otoka. Na njegovo veliko začudenje pa so se mu pridružili še dva vojaka in trije mornarji ladje, ki bi jih morala prepeljati v domovino. Sprito tega je narednik Glass zahteval, naj bi na otok pripeljal še pet žen za njegove samske tovariše. Njegovi zahtevi so ugodili nekaj mesecev kasneje, ko je prišlo na ladjo brez posebnih ceremonij izkrcala na otoku pet črnk z otoka Sv. Helen.

William Glass je vladal skupini na otoku na povsem patriarhalen način. Lotili so se skupnega ribolova in skupnega obdelovanja zemlje, ter zgradili nekaj enonadstropnih hiš. V 67. letu starosti je Glass umrl in zapustil 16 otrok med povečanim prebivalstvom otoka. Leta 1883 pa je večina moških pogl-

Član unij kuharjev in kurjačev CIO piketirajo pred ladjo, ki je priplula z zapada v Baltično morje. Maryland. Pomoški delavci na zapadni obali so na stavki že dva meseca. Unijski uradniki v New Yorku so obdoličili parobrodne družbe, da so najele pobočnike, da slomijo stavko.

Tihožitja in pejsaži - Novele

MIŠKO KRANJEC — Z DOVOLJENJEM AVTORJA

(Nadaljevanje)

In oko, ki se s te rjave ploskve ozre s ceste na vrtove, na ljudi, je hladno, zlovesče. Kadar se to oko ozre po ljudeh, se zgornji otroci materam in naračih in se zgornji mater same, terozijo in vzdrtijo vsi, ki so prišli, da bi jih videli. Zato, ker se ne morejo verjeti, da je ukročena, ubita zver, ki je samo ubijala in ki ni niti utegnila, da bi si pri tem ubijanju od-dahnila.

Pod odvetajočo jablano na rahlo dvignjenem vrhu nad cesto, kjer se ta odteka iz doline med gore, sta stala mali Mirko in še manjša Fanči. Mala Fanči je sesala svoj palec in se ni mogla načuditi, kako ogromno ljudi se premika sam bog ve kam. Prišla sta z gor, ker so že vsi vedeli, da je konec vojne in ker sta videla od tam, kako se ta vojska po cesti odteka iz doline. Gledala sta brezskrajno kolono, ki ji ma je, s svojimi mrkami obrazi še vedno vzbujala grozo in gledala sta tiste, ki so to kolono spremljali s hitrostrejkami in puškami. Tisti so bili "naši". Kadar je tak "naš" človek s puško na rami prišel mimo, se je mali Mirko vselej opogumil in zakričal nad sivozeleno vojsko v koloni:

"Heej, Švabi! Kje je naša mama?"

Mala Fanči se je šele naučila govoriti, pa se je zato v vsem ravnala po starejšim in za njo nad vse modrem Mirku. Tudi mislila je tako kakor on. Zato je vselej, kadar je on zaklical nad vojsko svojo obtožbo, tudi v njenem sredu odjeknilo, a je naposled ponovila za Mirkom:

"Heej, Švabi! Kje je naša mama?"

Potem je spet Mirko ob novem človeku s puško na rami poln poguma zaklical:

"Heej, Švabi! Kje je naš oče?"

In natančno kakor odmev iz gozda, je prihajalo iz ust male Fanči, kar je kričal Mirko:

"Heej, Švabi! Kje je naš oče?" In potem spet:

"Heej, Švabi! Kje je naša Micka in kje naš Jože?"

Mama? Oče? Micka? Jože?

Daleč v gorah je še vedno pokalo, še vedno je včasih zlovesče zaregljala strojnica, odjeknila je granata, kakor da tam nad gorami še vedno razgraja neurje. Samo tu nad dolino se je zjasnilo nebo, samo po tej cesti se že odteka kalne vode, zajezeno z ljudmi, ki nosijo hitrostreleke na prsih in puške na ramah. Tu ne poka več, tu vlečejo južne sipe, ki odnašajo prah s ceste na njive in na drevje. Tu sije toplo sonce, tu že odvetajočablano, otrasačo cvetje na malo Fanči in tu v to lepo pomlad, nad te odtekačjo vode, prihaja odmev male Fanči, ki se je komaj naučila govoriti:

"Heej, Švabi! Kje je naša mama?"

Odteka se umazane vode ves dan, od jutra do večera, odteka ves teden, odteka se sivozelene kalne vode z rjavim brezčutnim obrazom in tope, predse boljšee oči, ki vedo, da je vsega njihovega konec, se samo ob tem večnem odteku iz ust male Fanči pod odvetajočo jablano za trenutek dvignejo in obvisi na njej, ki se ji veter igra z njenimi svetlimi kodrastimi lasmi in z njenim lahkim krilec, ozro se tope, mrtve oči, toda srce ne more razumeti. To srce ni nikdar moglo razumeti tistega velikega toplega klca, ki pa se zdaj spreminja v neskončno težak očiček:

"Heej, Švabi! Kje je naša mama?"

Kako naj bi razumelo to mrtvo srce? Kako naj bi odgovorilo? Ko pa se je ta zdaj na to cesto stisnena voda nekoč razlivala skoraj po vsem svetu, ko je ta voda bila prostranija in močnejša kakor največja morja, ko je to morje nekoč goltalo v svoje brezmejne nenasišne globine ne samo tisoče mater, očetov, Mick in Jožkov, Franck in Francetov, Ivanov in Ivank, in še in še, že po imenih na tisoče, kaj šele po številu! Goltalo je to, skoraj že po vsem svetu razlito morje, goltalo celih šest let in pri nas

je goltalo cela štiri leta matere in očete, sestre in brate, strice in tete, stare in mlade, goltalo tudi male Mirke in Fanči, goltalo vse, kogar je le doseglo. Pa kako bi zdaj to splahnelo morje, kako bi se zdaj na ozko cesto napelane kalne vode vedele odgovor malemu Mirku in Fanči, kje in kdaj so pogoltnile njuno mamo, njunega očeta, Jožka in Micko? Med milijoni, ki jih je pogoltnilo to morje, med milijoni, ki se nikdar več ne bodo vrnil, v tisti ogromni skladišnici mrtvih, med goram podobnim kupom pepela, ki ga veter raznaša, sta tudi Mirkova in Fančina mama ter oče, Micka in Jože.

"Heej, Švabi! Kje je naša mama?"

Kje je naša mama?—Pa da bi se vsem tem, ki se zdaj v tej strugi kalne vode odteka jo mila, še tako ljubilo iskati, da bi še tako utegnili, da bi jim, ako bi jo našli, bilo vse odpusteno, je vendar ne bi nikdar odkrili...

"Heej, Švabi! Kje je naša mama? Kje oče, kje Micka in Jože?"

Kje so? Kje in kako jih iskati? Ubijati—to je bilo lahko. Ubiti mnogo in mnogo milijonov ljudi je bilo mogoče v nekaj letih. Najti jih... to ne. Če bi jih še tako iskali, bi jih morda po sto letih našli kako desetino, da, samo desetino. Vseh nikdar.

Pa če bi jih našli, četudi bi mogli najti slehernega od vseh tistih milijonov—kaj potem? Našli bi vendar samo imena, našli bi morda kak grob, našli bi morda gomile pepela, morda bi celo našli njih poslednji dan, tisti dan, ko so pošiljali svoje zadnje vroče pozdrave malemu Mirku in Fanči in vsem, ki so jih ljubili, od tistega dne dalje ničesar. Tam dalje je samo še spomin v sredu malega Mirka in male Fanči. To je vse. In ta spomin v bednih otroških srcih bo vekomaj klical svojo obtožbo:

"Heej, Švabi! Kje je naša mama?"

Kje je mama? Od kod naj ve to ta kalna reka, ki se trudoma vleče po cesti? Zdaj je konec vsega strašnega in čemu zdaj vprašanja! Samo hladne tope oči se še morejo ozreti po drobni Fanči in bratcu pod cvetočo jablano. Ozre se oko za en sam trenutek, predramljeno po vzklaku drobne Fanči, pa se nato spet zagleda predse po brezkonni cesti svojega zaključnega življenja, po cesti, na kateri se je v prah sesula vsa slava in vsa moč. Roke nihajo kakor nihalo na uri.

Gredo v štiristopih, brezčutni, tuji, mrtvi, osvraženi, gredo in morda se ob strašnem odmevu srca male Fanči po mami, očetu, Micki in Jožku, kateremu od vseh za trenutek dvigne misel, kako so se nekoč razlili po vsem svetu in hoteli vse uničiti in kako se zdaj kakor poplava spet stekajo na eno samo cesto, potem, ko so pogubili milijone drugih, milijone poštenih, dobrih ljudi in ko so naposled pogubili tudi sami sebe, ko za njimi ne ostaja nič drugega razen opustošenega sveta, otroci brez mater, matere brez otrok, pogoreli domovi, ruševine, požgane vasi, razbite ceste, razbita mesta, in... njihova nepotešena, od strašne, za nje neumljive sile strta sla.

Gredo tisoči in tisoči, ki so ubijali, ki so ropali, ki so požigali, ki so leta in leta uganjali eno samo nasilje, gredo v štiristopih, razoroženi, strti za vekomaj, gredo in vsako se tope, brezčutno ozre po malem Mirku in še manjši Fanči, ki se je naučila šele toliko govoriti, da zdaj lahko tu ob cesti stoji in obtožuje vse te tisoče in tisoče s svojim strašnim vprašanjem, s svojo mučno obtožbo:

"Heej, Švabi! Kje je naša mama?"

Gredo tisoči in tisoči po cesti, v gmoti, en sam obraz, eno samo oko in šele, ko gredo mimo male Fanči, se ta kolona spreminja v posameznika, da se njegovo oko posebej ozre na Fanči. Zdi se, da to ni bil več kri, samo odmev Fančinega srca, marveč da je to krik iz daljnega širokega sveta, iz vsega sveta, ki so ga prebredli v cestih letih.

(Dalje prihodnjič)

prahu balkanskih gor v avstrijske republikanske gare in ga pogoltnil še enkrat v klanje, da se revolucionarni duh teh mas ne izmuzne kot strašilo za preplašene purgarje. In če se klanje nadaljuje po berlinskih ulicah, zakaj bi se po koroških pašnikih ne? Falle se je spremenil v Scheidemanna. Mali mož na prste stopi... In ko je cela dežela bila v plamenu, je Falle izlil nad pogoriščem poln žehar avstromarksističnega "internacionalizma". Postal je sveti Florijan, ker so mu skoraj vsi kratki odločni mnogostevni rdeči ognjegasci medtem ušli pod zastavo Heimwehra, kjer pridejo njih svetinje, podeljene za masakriranje srbskih žena in otrok in za rezanje brad galikiškim popom, vsekakor bolj do izraza, ako defilirajo pred postavnim žrebcom gospoda Majer-Kajbiča, kakor pa pred žhtarjem Falletovim.

3

Iskal sem grob Drabosnjakov, a ga nisem našel. Rodil se je menda v Lipi, živel je na Drabosnah, pasijonske igre je igral na Kostanjah, umrl pa je baje v Domačalah in je pokopan v Umbergu pri podružnici.

Drabosnjak je bil revolucionar. Kopal je oplaze po njh drabosnjaških in delal "rajne", igral pasijonske igre in napravil tiskarno v kajzi: tiskarno mu je razbila s kiji avstrijska policija in mu zaigala plod njegovega truda in dela na grmadi, njega pa vtaknila v ječo, čeprav so njegovi rajni peli slavo Bogu na višavah in mir ljudem na zemlji. Poestvo mu je propadlo in umrl je ubit telesno in duševno. Ali bil je revolucionar, ker se je drnil pred več ko sto petdesetimi leti ustanoviti tiskarno, podzemeljsko tiskarno, ter tiskati in pisati slovensko narečje. Drabosnjak je predznamenje nove dobe, blisk na obzorju, ki je švignil iz teme in ugasnil brez plamena, za dušen v morju privilegirane avstrijskega in nemškega, nemškega in avstrijskega dvornega birokratizma, ki je hotel iz kulture napraviti arhiv plešastih pismoukov, iz svobode pašnik bradatih kozlov, ki sproti pogrižejo vsak poganek in ga vržejo neprebavljene od sebe, na vse skupaj pa postaviti najmanj tisoč ton težki bronasti spomenik skupine lintvernov, ki kljujejo in bruha jo vodo...

Zato tudi koroški Wutte Drabosnjaka ne pozna, ker na skromnih spominkih, ki so še ostali, ni rogovilastih pečatov s kačami, kremplji in hudičem. Kar zgodovina ni povežala s temi pečati, ni zgodovina, ni dokument—to je revolucija tudi za Wutteja. Drabosnjak pa je vendar vstal, povedal svoje in izginil v domačalske lesove.

Profesor Kotnik, ki je pred vojno zbiral po kostanjkih hribih zadnje ostanke Drabosnjaka po svilih in kajžah, mu je hotel na Drabosnah postaviti spomenik—tam kjer je vozil gnoj po njivah in kjer kajža, ki je bila v njej tiskarna, še stoji. Pomagati so mu hoteli domačini, ki živijo okrog Drabosne—ali prišel je prevrat in Drabosnjak je ostal brez spomenika. Medtem je nabruhal lintvern iz svojega žrela celo jezero, Drabosnjaku so nataknili Wutteji, Sumiji, Vrani potopljeni zvon še enkrat na glavo in poveznili vse skupaj še globlje v jezero.

Tavam po stezah drabosnjaških, hodim po Kostanjah, Domačalah, hodim po pokopališčih in berem table: Jelčiči, Tavčiči imajo napise nemške, Bajsi in...

TISKARNA S.N.P.J.

—sprejema vsa—

v tiskarsko obrt spadajoča dela

Tiska vabila za veselice in shode, vizitnice, časnike, knjige, koledarje, letake itd. v slovenskem, hrvaškem, slovaškem, češkem, angleškem jeziku in drugih...

VOĐSTVO TISKARNE APELINA NA ČLANSTVO SNPJ, DA TISKOVINE NAROČA V SVOJI TISKARNI

... Vsa pojasnila daje vođstvo tiskarne ... Cene zmerno, unijako delo prve vrste

Pišite po informacije na naslov:

SNPJ PRINTERY

2857-59 S. Lawndale Avenue Chicago 23, Illinois

TEL. ROCKWELL 4904

Koflerji pa slovenske. Kuhler na Kostanjah se smehlja. Ima knjižnico, posojilnico, kar stari ljudje pomnijo, se narodna meja z vrha Osojščice ni premaknila. On je Korošec, smehlja se in njegov smeh je fatalističen. "V občini imamo od deset tri zastopnike, fara ima 900 duš, 100 je Nemcev. Mogoče prihodnjič ne dobimo več treh." Pri-poveduje, da so jim Nemci hoteli vzeti posojilnico na občnem zboru, ali niso mogli. Potem so skušali ustanoviti svojo, ali tudi te niso mogli. Ni kapitala!—Čuden svet! Kaj je potem moč? In kje je tista moč? Kuhler skomizgne z rameni in pogleda preko svojih njiv, kjer raste krasna ozimna, zamišljeno proti Podjuni. V Domačalah je Marašek, župnik in padar. Prej je bil na Strmcu, ali prevratna doba ga je spravila v okrilje domačalskega gradu. Na Strmcu je kmetoval in mu ni ostalo niti repa, čeprav je imel poleg kmetije še "plačo". Komaj da je odnesel pete. Sedaj mašuje redno vsako jutro v grajski kapelici, ki se imenuje župna cerkev—sam, dela Znidaršičeve in druge panje, stiska soke in bere "Narodne liste". Išcem na pokopališču, kje je pokopan dekan Schaubach. Vem, da je več desetletij bil domačalski dekan, a na pokopališču ni duha ne sluha po njegovem grobu.

"Ko sem prišel v Domačale, sem skušal med farani zbrati vsaj za križ, ali dobil sem komaj 26 šilingov. Schaubach je imel tako hudo kuharico, da se je zamerila vsem faranom in zato nima niti križa na grobu," mi pripoveduje Marašek.

Po vsej priliki so Domačale, skrite v sence smrečja in jag-njedov, zatočišče in počivališče čudne plemenitaške zmesi. Na pokopališču, ki ima komaj tri slovenske napise, najdeš grobnice raznih grofov Wagenšpergov, Rosenbergov, Karolyjev, ki ho-dijo kot eksponenti različnih obubožanih vej svojih močnejših rodbin umiraj v ta zapuščen kot z zanemarjenim gradom in prav takim parkom, ki se raz-prostira ob nekdanji rimski cesti.

Čudim se Marašku ob trditvi, da pridiguje le enkrat na mesec nehiški—že od nekdanj stare na- vada, drugače je cerkveni jezik slovenski. Ali ko grem po vasi, skoraj ne čujem slovenske be-sede.

Strmec s svojimi skalami, s svojim Šenturjem se dviga kakor celo iz dežele Drabosnjakove. Dve močniji, navpično pa-dajoči skali, ločeni med seboj po globokem in ozkem rovu, pre-hajata proti Kostanjah v valo-vito pogričevje, pokrito s smre-kovimi lesovi nekdanjega str-mškega vladstinstva. Na vzhodni skali je Šenturj, na zahodni razvalina; vse skupaj pa je po ljudski pripovedki ostanek starega gradišča s poezijo jam, be-ljih kač, ajdovskih templjev in deklle. Na gradišču stanuje in samotari tesar. Pravo orlovo gnezdo! Ne vidim žive duše; ko se spomnim, koliko sto in stole-tij je že dahnilo preko teh skal in strmin, od legionarjev rimske ceste, ki so ostavili viden znak svojega gospodstva na redkih izkopaninah, mimo Borutovih županov, ki so si postavili tod častilnice svojih bogov, naselili svoje poljedelce po obronkih teh gričev in po ravnih poljih desno in levo, a so morali svoje tabo-rišče prepustiti bavariskim spre-obračevalcem in izginili iz zgodovine ali na nastopiti z novimi imeni in novim duhom, ko gle-dam selišča, ki so ostala ohran-jena do današnjega dne, do

najnovejših časov, ki so pregnali od tod še zadnje sledove opor-tunizma in nasilja ter ga pre-nesli v vasi pod skalami—vidim in čutim, da je Drabosnjak ži-vel in umiral tod od nekdanj in da živi še sedaj.—Tu na teh skalah je poslušal Drabosnjak evangelij in sveto pismo ob nedeljah in ga presajal potem v svoje rajne in obnavljal ob pasijonu v Kos-tanjah. Ves Gornji Rož leži odkrit pod skalami, v pepelnat-em azuru leži pod stenami Babe, Petelina in Golice dežela Miklove Zale, izdane žene, Šent-jakov, Leše Janežičeve, Svatne, dravski pesek se skriva in poka-že, Zila, Dobrač, moten bleak Vrbskega jezera, Hodiško jeze-ro, obzorje Podjune, Obir, Peca in Svinja. Čisto blizu spodaj so vasice Trnovlje, Mali Strmec, Branice, čim dalje od Vrbe, tem bolj tihe, neznatne, tem manj barvite, ali tem bolj izrazite, jedre, polne in lepše...

Ni čuda, da je strmsko seli-šče tako staro in da se je koj po ajdovskem templju naselili tu sam sveti Jurij, pahlji ajdov-skega zrnja v brezno in pre-obrazil zunanje lice svojega bi-vališča. Uničene freske gledajo izza ometa, rimski kamni, z no-vejše dobe—Drabosnjakove raz-ne spominske slike nesreč in prigodb, spomeniki nekdanjih šentjurskih vojščakov, župnikov in dekanov z značilnimi napisli. Pokopališče je stisnjeno k cerk-vi, malo plitve prsti je na skali, a vendar požira ta suha zemlja-cerodove in plemenitaže tisoč-letja. Okusila in prekusila je me-so in kosti Kelto, Rimljanov, Hunov, Slovencev in Germa-nov, ali vendar njena gruda ni narasla in se ni vzdignila niti za ped. Veter nosi prah belih kosti in gnoji žarka polja. Stro-hnele so kosti Serajnikov in Le-sjakov, ki počivajo skupaj, nad rušo ločeni po napisih, pod rušo združeni v nič.

Ravno zato, ker je ta zemljica tako prepojena s krvjo različnih plemen, je silno požrešna. Stole-tja je že lizala mozeg in suhe kosti slovenskih kmetov in kaj-žarjev iz sosednjih selišč ter se je enoličnosti končno preobdela. Zaskominalo jo je po mastni, sočni spremembi izdatnejših za-logavej in boljšeje okusa.

V Celovcu dobro poznajo stremljenja prelube koroške zemlje, hudo se brigajo, da jo v vsem zadovoljijo. In tako tudi ta skromna težnja tem dušebri-nim geologom ni ostala nepri-krita. Zemljo je treba znova prekusiti, eksperimentirati! Po-vrhu se je zadnji čas pojavil strah možnosti, da ne bodo za-šli kakšni Klocarji ali Pepani spet klati ovnov na strmskih žr-tvenikih duhovom, ki so veko-ve že počivali pod skalami, se-daj pa so pričeli lesti iz špranj...

In kakor je nekoč Tasilo bil

(Dalje prihodnjič.)

ŽELIM KUPITI HARMONIKO

3 ali 4 vrstno harmoniko Mervar-jevega izdelka. Pišite na naslov: V. Zelisko, 3240 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Ill.

"PROLETAREC"

Socialistično-delovalni tednik Glasilo Jugoslovanske soc. zveze in Prosvetne matice. Pisan v slovenskem in angleškem jeziku. Stane \$3 za celo, \$1.75 za pol. \$1 za četrt leta.

NAROČITE SI GA! Naslov: PROLETAREC 2301 South Lawndale Avenue CHICAGO 23, ILL.

DOPIŠNIKOM IN ČLANOM JEDNOTE

Kadar pišete Prosveti ali v glavni urad SNPJ, ne pozabite v naslovu napraviti poštno številko 23 za besedo "Chicago". Na kuverti vselej napišite: Chicago 23, Ill. To bo olajšalo delo na čikaški pošti, nam pa po-spešilo dostavljanje pošte.

"PROSVETA"

2857 S. LAWDALE AVE.

Chicago 23, Ill.

19

Vaša naročnina na "Prosveto" je potekla z dnem

V slučaju, da je od strani upravitelja kakšna pomena, nas takoj obvestite, da se leta popravi z bratskim pozdravom ZA UPRAVO "PROSVETE"

CENE LISTU SO:

Za Zdrul. drlovo in Kanado \$6.50	Za Chicago in okolice je \$6.50
1 tednik in \$6.50	1 tednik in \$6.50
2 tednika in \$6.50	2 tednika in \$7.10
3 tednika in \$6.50	3 tednika in \$6.50
4 tednika in \$6.50	4 tednika in \$6.50
5 tednikov in \$6.50	5 tednikov in \$6.50

Za Evropo je: Dnevnik \$11.00 — Tednik \$2.50
Izpolnite spodnji kupon, priložite potrebno vrsto denarja ali Money Order v planu in si naročite Prosveto, list, ki je vaš lastnina.

Prištetih se sme le ena člana in družina, ki to dovolje in ki hve ali stanujejo na enem in istem naslovu.

V neobnem slučaju ne več kot 5 tednikov

Pojasnili: Vselej kakor hitro kateri ted članov, ki so prištet, preneha biti član SNPJ, ali če se preseli proč od družine in be zahteval sam svoj list tednik, bode moral tisti član iz določene družine, ki je tako skupno naročena na dnevnik Prosveto, to takoj naznaniti upravitelju lista, in obenem doplačati določeno vrsto listu Prosveto. Ako tega ne store, tedaj mora upravitelje znizati datum za to vrsto naročniku ali pa ustaviti dnevnik.

PROSVETA, SNPJ, 2857 S. Lawndale Ave., Chicago 23, Illinois

Priloženo politijam naročnino za list Prosveto vrste 2

1) Ime _____ Čl. druživa št. _____

Naslov _____

Ustavite tednik in ga priložite k moji naročnini od sledočih članov moje družine:

2) _____ Čl. druživa št. _____

3) _____ Čl. druživa št. _____

4) _____ Čl. druživa št. _____

5) _____ Čl. druživa št. _____

Moje _____ Družva _____

Nov naročnik _____ Star naročnik _____

Kadar se preselite, vselej naznanite svoj stari in novi naslov!

OD KOTELJ DO BELIH VOD

Prelihov Voranc

(Nadaljevanje)

"Kaka sezona!" pljune zanič-ljivo. "Dobro bi bilo, da bi stranke cel dan zastoj vozil okrog in jim plačal še malico povrh. Nihče nima denarja! Vse bo vrag vzeli!"

Denarja! Zida se tukaj mno-go, vedno nove vile, vijugaste terase in strehe, da kajzijo lice kraja, nove ulice nastajajo—me-sto. Hvalim! Sofer zatrjuje, da vse na dolg.

"Italijani kupujejo!"

Stari Ulbing, domačin, naj-večji veljak v Vrbi, se je v ko-roškem deželnem zboru pred desetletji prekal z Grafenau-erjem, ali so Vrbijani dvoživke ali ne. Ulbing je umrl, njegovo velikansko imetje je prešlo v italijanske roke. Hotel Carin-thia prav tako!

Kosci in orači okrog jezera, ki ob prisluskovanju zvonjenja po-topljenih zvonov hodijo za plugi in brusijo kose, ne slišijo ropo-

ta obalnega življenja in odur-nega piskanja motornih vozil. Toda le tisti, ki prisluskujejo zvonovom...

2

Obiskal sem te, France Reich-mann, Jesenik—priatelj moj iz mladih let—na pokopališču v Lipi. Stojim ob grobu, v kate-rem poslušam zvonjenje, katere-mu si prisluskoval v življenju! Tvoja slika gleda vame, tista je, ko sva se šla skupaj slikat v Ljubljani pred dvajsetimi leti. Od takrat se niava videla več. Vojna ti je izpila dušo in kri, prišel si le toliko domov, da si umrl, da počivaš v Lipi in ne prestanto poslušas svoje zvon-ve. Ko si izdihnil, se je podrla gora, cela Lipa se je zamajala in potopljeni zvon je zapel, da se je zaslislalo po vsej deželi Drabosnjakovi. Tako si bil ve-lik, da se se danes čuti tvoja praznosta, akoravno so tvoje ko-

sti že davno bele in mehke. Naj-boljši moj prijatelj si bil, če-prav je bilo najino srečanje kratko in mimogrede. Ker sem te poznal, se tolažim samo s tem, da ti je smrt prihranila veliko bol, ki bi ti bila zadela... Ker sem te imel neskončno rad, ti privoščim rano smrt, ker si vzel slovo od svoje Lipe ravno ob vzhajajoči zori in te mrak ni na-šel več med živimi...

Srečno, France!

Fale v Lipi je vedno stari, ne-poboljšljivi Fale, ima dvojezičen napis klubovalno še iz predvoj-nih časov, kakor bi prevratna doba zanj ne obstajala, pije in se prepira z nasprotniki. On sam in njegova hiša, postavlje-na na to najprometnejšo točko Lipe, je živa ironija vsem "slo-vensko govorečim" Nemcem Su-mijevega porekla. Njegov sorod-nik Falle je avstromarksist, po-slanec. Vlečeta vsak na svojo stran. "Rdeči" Falle si je po-stavil pri koroških osvobodilnih bojih spomenik, nič manjšega kakor Heimatbund. Vpregel je vse delavstvo, izstradano in po-valjano v močvirju Plave in v